

Krever etisk handel

Legeforeningen ber myndighetene sørge for at offentlige anskaffelser av medisinsk utstyr underlegges krav om etisk handel.

– Helsevesenet har et særlig ansvar og kan ikke være likegyldige til hva slags forhold arbeidstakere som produserer medisinsk utstyr arbeider under. Innkjøpere til helse-sektoren, enten det gjelder helseforetak, kommuner, Helseforetakenes Innkjøps-service AS (HINAS) eller private helsetjenestetilbydere, må underlegges krav om etisk handel, sier Torunn Janbu, president i Legeforeningen.

En rekke produkter som brukes i helse-tjenesten produseres i såkalte lavinntekts-land. Mye av det kirurgiske utstyret i verden blir for eksempel produsert i Sialkot i Pakistan under dårlige arbeidsforhold. Men den rike del av verden er ofte ikke klar over dette fordi kvalitetskontroll, pakking og distribusjon av produktene foregår i Europa og USA. Den svenske ideelle organisasjonen SwedWatch avslørte i 2007 menneskerettighetsbrudd for pakistanske og indiske arbeidere som produserer klær, tekstiler og kirurgiske instrumenter som blir brukt i svensk helsetjeneste (1). Avsløringen skapte voldsomme reaksjoner. Den britiske legeforening (BMA) har rettet søkelys på tre områder, barnearbeid, helse og sikkerhet, i sitt arbeid og rapporterer at produsenten i Sialkot er klar over problemene og er opptatt av å gjøre endringer (2).

Offentlig sektor og boikottbruk

Med etisk handel menes at offentlig og privat næringsvirksomhet tar samfunnsansvar i vid forstand og ivaretar menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, utvikling og miljø i forbindelse med sine innkjøp.

– Offentlig sektor er landets største kunde og forbruker av varer og tjenester. Som forvalter av fellesskapets ressurser er det spesielt viktig at offentlige virksomheter stiller etiske krav til aktører i markedet, sier Magne Paulsrud, rådgiver i Initiativ for etisk handel (IEH). – Å stille etiske krav handler om å skape forbedringer over tid. Boikott av produsenter er ofte en dårlig løsning, advarer han.

– Å si opp kontrakter kan føre til nedleg-gelser og enda dårligere forhold og bør være siste utvei og kun brukes unntaksvis. Man bør heller prøve å bidra til å bedre arbeidsforholdene for arbeidere fremfor å gå til boikott, sier Paulsrud.

Internasjonalt samarbeid

Han understreker at etisk handel ikke skal bidra til redusert import fra utviklingsland. Handel er et gode og bidrar til utvikling, men uansvarlig næringsvirksomhet mot-

Den rike del av verden er ofte ikke klar over at mye kirurgisk utstyr produseres under dårlige arbeidsforhold i lavinntektsland. Illustrasjonsfoto Colourbox

virker en positiv utvikling i samfunn som ellers kunne ha tjent på handel. For norske virksomheter vil etisk handel også lønne seg, både omdømmemessig og økonomisk.

– Arbeidet med etisk handel forutsetter internasjonalt samarbeid og felles tilnær-mingsmåter. Varige forbedringer i globale leverandørkjeder krever oppmerksomhet og engasjement fra mange samfunnsaktører, både myndigheter, organisasjoner, media og forbrukere, påpeker Paulsrud.

Den europeiske legeforening (CPME) vedtok i Brussel i juni i år å oppfordre alle medlemsforeningene til å arbeide for etisk handel ved innkjøp av medisinsk utstyr. De nasjonale legeforeningene i Europa er bedt om å legge press på sine helsemyndigheter slik at de utarbeider og iverksetter handlingsplaner for etisk handel.

Mangelfullt regelverk – ny veileder

– Legeforeningen har fulgt oppfordringen og bedt norske myndigheter sørge for at offentlige institusjoner som kjøper inn medisinsk utstyr, utarbeider og iverksetter handlingsplaner for etisk handel, sier Janbu.

I Norge har noen helseforetak begynt å se på sine innkjøpsrutiner. Lengst i dette arbeidet har Helse Sør-Øst kommet, opp-lyser Paulsrud. HINAS følger også etiske retningslinjer for innkjøp, men problemet for både helseforetakene og HINAS er at kravene i regelverket er mangelfulle. Derfor har IEH på vegne av Barne- og likestillings-departementet utarbeidet en veileder, «Etske krav i offentlige anskaffelser» (3). Veilederen fanger blant annet opp ILOs

(International Labour Organization) inter-nasjonale program for å fjerne barnearbeid (ILO-IPEC). Oppfølgingen av kravene i veilederen skjer i et eget pilotprosjekt gjennom året. Samtidig vil det i løpet av høsten bli arrangert kurs og seminarer for offentlige innkjøpere som tar veilederen i bruk.

– Det er viktig at dette arbeidet priori-teres fremover. Norske helsemyndigheter må ta ansvar og utarbeide klare krav til produsenter av medisinsk utstyr. Helsevesenet, enten det er privat eller offentlig, kan ikke vedkjenne seg at det brukes utstyr som er produsert under uverdige forhold av arbeidstakere uten rettigheter og på helse-farlige arbeidsplasser. En oppdatert oversikt over hvilke institusjoner som har satt i verk tiltak for etisk handel ved innkjøp av medi-sinsk utstyr, bør være lett tilgjengelig på internett, sier Torunn Janbu.

Knut E. Braaten

knut.braaten@legeforeningen.no
Avdeling for informasjon og helsepolitikk

Litteratur

1. Bjurling K. Vita rockar og vassa saxar. En rapport om landstingens brist på etiska innköp. Stockholm: SwedWatch, 2007. www.swedwatch.org/swedwatch/rapporter [30.8. 2009].
2. BMA International. Ethical trade in surgical instruments: bringing change to the supply chain. London: British Medical Association, 2008. www.bma.org.uk/images/EthicalTradeBriefing_tcm41-166496.pdf [30.8. 2009].
3. Initiativ for etisk handel. Etske krav i offentlige anskaffelser. Oslo: Barne- og likestillingsdepar-temenet, 2009. www.etskhandel.no/Offentlig_sektor/Veileder/index.html [30.8. 2009].